

BİR BİBLİYOGRAFİK KONTROL MERKEZİ

YAYINLARI ÇALIŞMA ŞEKLİ VE SATIŞ METODU

Ö. S.

Bu derleme, Amerika'nın olduğu kadar Dünya'nın da ticarî nitelikteki sayılı bibliyografik kontrol merkezlerinden birisi olan The H. W. Wilson Co.'yi Türk kütüphanecileri ve yayınevlerine tanıtmaya amacını gütmektedir. Wilson Co.'nin yayınları şu ana guruplar içinde toplanır:

- a) Genel mahiyetteki yayınlar,
- b) Periyodikler (Current Biography, Wilson Library Bulletin gibi).
- c) Kitapları tanıtan standart kataloglar,
- d) Makaleleri tarayan periyodik indeksler.

Bu kategorilere giren yayınlardan bir kısmı bazı kütüphanelerimizin yabancıları değildir. Derleme, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni'nde zaman zaman tanıtılmış olan Wilson yayınlarının son durumunu yansıtmakla beraber şimdiye kadar üzerinde durulmadığı anlaşılan hususlara da yer vermektedir. Adı geçen Kuruluş'un gerek indeksleme işleminde izlediği yol gerekse yayınladığı müracaat eserlerinin satışında uyguladığı metodun meslek adamlarımız kadar yayınevlerimizi de ilgilendireceğini umarız.

I

YAYINLAR

PERİYODİK İNDEKSLER

Readers' Guide To Periodical Literature (1900-)

Readers 'Guide'a abone olanlar tarafından, indekslenmek üzere seçilmiş, genel mahiyette ve teknik olmayan 130'a yakın Amerikan periyodikliğini tarar. Bibliyografik künyeler (fişler) alfabetik düzende sıralanmıştır. Her makale için yazar ve konuya, hikayeler için başlığa (ad'a) göre çıkarılmış fişleri ihtiva eder. Her künye, makalenin bulunması için lüzumlu olan yazar, başlık, periyodikliğin adı (kısaltılmış olarak), cilt, sayı, sayfa ve yayın tarihi gibi bibliyografik malûmatı kapsar. Harita, portre ve resimlerle, metne ekli bibliyografyalar da belirtilir. İndekste çok sayıda özel konu başlığı, tâli başlık ve işaret fişi kullanılmıştır.

Readers' Guide, Eylül'den Hazirana kadar onbeş günde bir, Temmuz Ağustos aylarında aylık olarak yayınlanmakta ve indekslediği periyodiklerin çıkışını takip eden en kısa süre içinde hazırlanıp dağıtılmaktadır. Toplu ciltleri önceleri iki yıllık süreleri kapsarken 1965 ten beri daimi yıllık ciltler halinde çıkarılmaya başlamıştır.

Abridged Readers' Guide To Periodical Literature (1935-)

Bu kaynak, üstte zikredilen indeksi çok şümüllü bulan okul ve küçük halk kütüphaneleri için periyodik indeksleme hizmeti sağlar. İndeksleme şekli öncekinin aynı olmakla beraber aboneler tarafından taranmak üzere seçilmiş mecmua sayısı takriben kırk kadardır.

Abridged Readers' Guide, Haziran, Temmuz ve Ağustos hariç, aylık olarak yayınlanır. Yayınlanmadığı üç ayın indekslemesi Eylül sayısında yapılır. Toplu cildleri 1965'ten beri yıllık olarak hazırlanmaktadır. Daha önceleri bu süre iki yıl olarak tesbit edilmişti.

Book Review Digest (1905-)

Yeni yayınlanmış kitaplar hakkında yaklaşık olarak 70 periyodik ve gazetede çıkan kritikleri özetler. Yılda 5000 e yakın kitap tanıtır. Kritiklerin alındığı periyodik ve gazeteler, Book Review Digest'in aboneleri tarafından seçilir ve her önemli konunun temsili sağlanır. Herhangi bir kitabın indekse girebilmesi için, mezkûr periyodiklerde, onun hakkında eser romansa dört veya daha fazla, roman değilse iki veya fazla sayıda kritik yapılmış olması gerekir.

Book Review Digest'a, her kitap, yazar adına göre girmekte ve fiyat, yayınlayan, düşünülen tasnif numarası ile Kongre Kütüphanesi kartı siparis numarası, romanların dışında kalan eserler için konu başlıkları verilmektedir. Bu bibliyografik malûmatı tavsiffi bir not (açıklama) la birlikte kritiğin alındığı kaynağın künyesi ve, değerlendirmeleri tam olarak yansıtmak bakımından, mümkün olduğu kadar çok sayıda kritikten alınmış pasajlar takip eder. Eser hakkındaki tenkidler, ait olduğu periyodüğün adına göre, cilt, sayfa ve tarihi ile birlikte sıralanır; Yapılan tenkidin şümülünü gösterme bakımından kelime sayısı işaret edilir. Kritiğin alındığı kaynağı belirten künyenin yanında görülen (YA) sembolü, kitabın genç yetişkinler tarafından okunabileceğini ifade eder. Book Review Digest, ayrıca, romanların konular altında künyelerinin verildiği bir konu ve kitap adı indeksini de havidir. Şubat ve Temmuz hariç aylık olarak yayınlanan Book Review Digest'in yıllık toplu ciltleri de hazırlanır. Her beşinci yıl sonunda çıkan yıllık cilt, önceki beş yıl zarfında in-

dekse girmiş olan kitapların toplu ve kitap indeksini de verir. Book Review Digest, hizmete dayalı ödeme metoduna göre satılmaktadır.

Cumulative Book Index (Dünyada İngilizce Olarak Yayınlanmış Kitapların Listesi) (1898-)

CBI, bütün dünyada, İngilizce olarak yayınlanmış yeni kitapların yazar, kitap adı ve konuya göre hazırlanmış indeksidir. Devlet yayınları, risaleler, küçük edisyonlar ve alelâde kitaplar Cumulative Book Index'e alınmaz, Kitapların künyelerini, yazar ve editör adına göre ve muhtevanın gerektirdiği kadar sayıda konu altında verilir. Ayrıca, çok sayıda başlık, tercüme eden ve resimleyene göre hazırlanmış fiş mevcuttur. Bütün künyeler tek bir alfabetik liste halinde toplanmıştır. Her kitap için, yayınlanan, cilt, sayfa, edisyon, basım tarihi ve Kongre Kütüphanesi kartı sipariş numarası verilmiş; ayrıca eklenen tâli başlıklar ve işaret fişleri ile eserin değeri daha da artmıştır. İndeksin her sayısı ve ciltlerde yayın evlerinin toplu bir listesi verilmektedir.

Cumulative Book Index, Ağustos hariç, aylık olarak yayınlanmakta ve altı aylık toplu ciltleri hazırlanmaktadır. Önceleri, dört-altı yıllık devreleri kapsayan daimi toplu ciltleri çıkarılırken, 1957 denberi iki yıllık ciltler halinde düzenlenmektedir. Hizmete dayalı ödeme metoduna göre satılır.

Applied Science & Technology Index (1958-)

Aboneler tarafından seçilen 200'e yakın periyodığın konu indeksidir. Havacılık, Otomasyon, Kimya, İnşaat, Elektrik ve Elektrik Haberleşmesi, Mühendislik, jeoloji ve Metalurji, Endüstriyel ve Mekanik Sanatlar, Makine, Fizik, Nakliye ve ilgili konulardaki periyodikleri tarar. 1958 de, abonelerce Industrial Art Index'in yerini tutmak üzere çıkarılmasına karar verilen iki indeksten birisidir (diğeri Business Periodicals Index). Ağustos hariç aylık olarak yayınlanır. Yıllık ciltleri de hazırlanan Applied Science & Technology Index, hizmete dayalı ödeme esasına göre satılmaktadır.

Art Index (1929-)

Yüzden fazla periyodik ve müze bülteninin muhtevasına ait bir yazar ve konu indeksi şeklinde hazırlanır. Öncelerinde olduğu gibi, taranacak periyodik ve bültenler indeksin aboneleri tarafından seçilmektedir. İndeksin ihtiva ettiği konular arasında şunlar bulunur: Arkeoloji, Mimari, Sanat Tarihi, Sanatlar ve El İşleri, Güzel Sanatlar, Grafik Sanatlar, Endüstriyel Proje, İç Dekarasyon, Fotoğraf ve Filmler, Bahçe ve Park

Mimarisi. Yazar ve konu künyelerine ek olarak, resimler de artistlerin adı altında indekslenir. Art Index, üç ayda bir yayınlanmaktadır. Yıllık ve daimi iki yıllık toplu ciltleri de hazırlanır. Hizmete dayalı ödeme esasına göre satılır.

Bibliographic Index (1938-)

Bibliyografyaların toplu bir kataloğu. Altı ayda bir yayınlanır, yıllık ve daha geniş toplu ciltleri yapılır. İngilizce veya başka dillerde yeni çıkmış bibliyografyalarla, kitap ve risale halinde ayrı olarak basılanlar, bir kitap, risale ve makalenin parçası niteliğinde olanlar, konularına göre indekslenir. Yeni edisyon ve ekler için ayrıca atıflar yapar. Bibliographic Index, hizmete dayalı ödeme esasına göre satılmaktadır.

Biography Index (1946-)

BI, Wilson'un diğer yayınlarında indekslenmiş periyodiklerde bulunan biyografik materyalleri, İngilizce olarak yeni yayınlanmış münferit (şahıs) ve toplu biyografileri, New York Times'te çıkanlar gibi, ülke çapında alâka çekecek nitelikteki kısa ölüm biyografilerini ve diğer kitaplarda arazi olarak görünen biyografik materyalleri kapsar. İndekslenen materyal ile ilgisi olduğu takdirde, bibliyografya, portre ve diğer resimler de indekslenir.

Biography Index, iki kısımdır. Bunlardan ilkini teşkil eden esas veya isim sırası kısmı, genellikle,, şahsın doğum ve ölüm tarihlerini, Amerikalı değilse, milliyetini, iş veya mesleğini verir. Diğer kısım, meslek ve işe göre düzenlenmiş bir indeks durumundadır.

Üç ayda bir yayınlanan Biography Index'in yıllık ve daimi üç yıllık toplu ciltleri de yapılır. Hizmete dayanan ödeme esasına göre satılır.

Biological & Agricultural Index (1916-)

1916 da Agricultural Index adı altında yayınlanmaya başlamıştır. Ziraat Kimya, Ziraat Ekonomi, Ziraat Mühendisliği, Ziraat ve Ziraat Araştırma, Hayvan Yetiştirme, Biyoloji, Botanik, Sütçülük ve Süt mamülleri, Ekoloji, Entimoloji, Yemler, Orman ve Orman Bakımı, genetik, Bahçecilik, Mikrobiyoloji, Mikoloji, Beslenme, Fizyoloji, Tavukçuluk, Toprak Bilim, Veteriner Hekimliği ve Zooloji konularında 146 periyodüğün konu indeksidir.

1964 ten itibaren Agricultural Index'in yerini alan bu yeni indeks, Amerikan Kütüphaneciler Derneği'nin «Wilson İndeksleri» ile ilgili olarak kurduğu komite tarafından yapılmış bir çalışmanın sonucu olmuştur. Önceki indeksin aboneleri tarafından seçilmiş periyodikleri tarar.

Biological & Agricultural Index, Eylül hariç, aylık olarak yayınlanır. Yıllık toplu ciltleri de hazırlanan bu indeks, hizmete dayalı ödeme esasına göre satılmaktadır.

Business Periodicals Index (1958-)

BPI, bu esere abone olanlar tarafından seçilen takriben 115 periyodik konu indeksidir. Taradığı periyodikler şu konulardadır: Muhasebe, Reklamcılık, Bankacılık, ve Maliye, Genel İş, Sigorta, İş ve İdare, Pazarlama ve satınalma, Büro idaresi, Vergi, Amme İdaresi, Özel İşler, Mamül Eşya ve Ticaret. Abonelerin kararı ile 1958 den beri Industrial Arts Index'in yerini tutmak üzere çıkarılan iki indeksten biridir. Temmuz hariç aylık olarak çıkarılır, daimî yıllık toplu ciltleri yapılır ve hizmete dayalı ödeme metoduna göre satılır.

Education Index (1929-)

EI, abonelerin seçtiği, Birleşik Amerika, Kanada ve İngiltere'de eğitim konusunda yayınlanan 20'ye yakın periyodik, proceeding (zabıt), yıl kitabı, bülten ve monografik serinin muhtevasını tarayan bir konu indeksidir. Eser, şu konudaki materyali ihtiva eder: Yetişkinlerin Eğitimi, İş Eğitimi, Ders programı ve Materyalleri, Eğitim İdaresi, Eğitim Psikolojisi, Eğitim Araştırması, İleri Zekâlı çocuklar, Rehberlik, Sağlık ve Beden Eğitimi, Yüksek Öğretim, Milletlerarası Öğretim, Okul Öncesi ve İlk Öğretim, Dinî Öğretim, Orta Öğretim, Öğretmen Yetiştirme ve ilgili sahalar.

Education Index, Eylül - Haziran arasında on ay yayınlanır ve daimî yıllık toplu ciltleri yapılır. Hizmete dayalı ödeme metoduna göre satılmaktadır.

Essay And General Literature Index

Müracaat eseri değeri taşıyan, karışık deneme ve eser koleksiyonlarının yazar, konu ve lüzumu halinde kitap adına göre kullanılabilir şekilde hazırlanmış bir indeksidir. Sadece XX. Yüzyıl yayınları indekslendiği halde, her çağ ve millete mensup yazar eserin kapsamı içine alınmıştır. Halen, bütün konulardaki koleksiyonları indekslemeye çalışmaktadır. İndekse girecek olan eserler bir danışma heyeti tarafından seçilmekte ve her ay Wilson Library Bulletin'de liste halinde verilmektedir. Künyeler, alfabetik şekilde düzenlenmiştir. Yazar adı (veya esas giriş unsuru) altında 1) Yazarın eserleri, 2) Yazar hakkındaki eserler, 3) Yazarın her eseri hakkında yapılmış kritikler yer almaktadır.

Altı ayda bir çıkan *Essay And General Literature Index*'in, yıllık toplu ciltleri de hazırlanmakta ve 1955 ten beri daimi beş yıllık toplu ciltleri yapılmaktadır (1900 - 1933 yılları arasında kalan devreyi içine alan temel cildi, yedişer yıllık süreleri kapsayan üç cilt takip etmiştir.)

Index To Legal Periodicals (1908-)

Hukuk konusunda 275 i aşkın periyodik, baro ve adli kuruluşa ait dergi vs, nin yazar ve konu indeksidir. *Index To Legal Periodicals* Eylül-hariç aylık olarak yayınlanır, yıllık ve daimi üç yıllık toplu ciltleri hazırlanır. Makaleler, bütün bibliyografik unsurları havâ olarak özel konu başlıkları altında indekse girmekte; hukukî meselelerle ilgili notlar, makaleleri takiben «Olaylar» tâli başlığı altında toplanmaktadır. «Olaylar», ayrıca özel bir bölümde alfabetik olarak sıralanmış ve «Book Review Index» kısmında kitap kritikleri toplanmıştır. *Index*'e girecek makaleler, Amerikan Hukuk Kütüphaneleri Derneği'nin bu işle görevli komitesi tarafından tesbit edilmekte, indeksleme işi ise yukarıda zikredilen Komitece konmuş prensipler uyarınca H.W. Wilson Company'nin editörler gurubu tarafından yapılmaktadır. *Index To Legal Periodicals*, hizmete dayalı ödeme esasına göre satılır.

Library Literature (1933-)

Library Literature, kütüphanecilik bilimi alanındaki materyallerin yazar ve konu indeksidir. Kütüphaneciliğin herhangi bir yönü ile ilgili olmak üzere yaklaşık olarak 165 meslekî periyodikte çıkan müracaat değerini haiz makaleleri indekslediği gibi, meslekî periyodikle rarasındaki yayın organlarında çıkmış ve diğer Wilson İndeksleri'nde zikredilmiş «uygun» makaleleri de ihtiva eder. Bunun yanısıra, editöre her hangi bir şekilde ulaştırılan kütüphaneler ve kütüphanecilikle ilgili film, filmstrip mikrookart, mikrofilm, Kütüphanecilik Okulu tezleri, kitap ve risaleler de indekslenmektedir.

Library Literature, üç ayda bir yayınlanmakta, yıllık ve daimi üç yıllık toplu ciltleri hazırlanmaktadır. Hizmete dayalı ödeme esasına göre satılır.

Play Index

Tek perdelik ve normal süreli oyunlarla radyo, televizyon ve Broadway temsillerini de kapsamak üzere koleksiyon halindeki ve münferit bütün sahne eserlerini indeksleyen *Play Index*, dört kısım halinde düzenlenmiştir.

Birinci kısım, yazar, başlık ve konu indeksidir. Burada, yazar veya esas fiş altında her oyun, adı; çatıyı teşkil eden unsurların kısa bir yorumu; kaç perde ve sahne olduğu; oyuncu kadrosu; sahneye koyuşta gerekli iç ve dış setlerin sayısı ve bunlara ek olarak, bibliyografik bilgi ile birlikte verilir. Çocuklar için olan oyunlar (C) işareti ile belirtilir.

İkinci kısım, indekslenen koleksiyonların listesidir. Her künye, tam bibliyografik malûmatı ihtiva eder.

Üçüncü kısım, oyunları rolün gerektirdiği tiplere (erkek, kadın, karışık veya kukla gibi) göre sıralamaktadır.

Dördüncü kısım, bir yayınevleri rehberi şeklinde hazırlanmıştır.

Play Index'in 1949-1952; 1953-1960 yıllarına ait iki cildi yayınlanmış bulunmaktadır. Bunlardan ilki 1138 cilt eserle 2616; diğcri 1735 ciltte 4592 oyunu indekslemiştir.

Short Story Index

Orta çapta bir kütüphanede genellikle bulunan koleksiyonlardaki kısa hikâyeleri, yazar, kitap adı ve konuya göre alfabetik bir düzen içinde sıralamak suretiyle indeksler. Ayrıca, çeşitli nesir ve nazım koleksiyonları on veya daha fazla sayıda kısa hikâyeyi ihtiva ediyorsa, bunlar da indekse dahil edilirler. Oniki yaşından aşağı çocuklara hitap eden koleksiyonlarla, folklör, masal koleksiyonları, bir plâna göre düzenlenmemiş mizâh-karikatür koleksiyonları ve iki yahut daha az sayfalı hikâye koleksiyonları indeksin kapsamına alınmamıştır. Yazar fişi (veya esas fiş), eğer biliniyorsa doğum ve ölüm tarihler ile birlikte hikâye yazarının, hikâyenin, koleksiyonu meydana getiren yazar veya editörün ve hikâyenin içinde yer aldığı koleksiyonun adı (başlığı) nı ihtiva eder.

Hikâyeler konuları bakımından süratli bir incelemeye tâbi tutulmuş; her hikyeyi bir/konu yönünden mütalâa yolunda çaba sarfedilmemişse de bunların büyük kısmı en azından bir konu altında toplanmıştır.

Short Story Index'in ana cildi, 1949 veya daha önceki yıllarda yayınlanmış 4320 koleksiyonda mevcut 60 000 hikâyenin künyesini havidir. Daha sonra hazırlanan I. Ekte, 1950—1954 yılları arasında çıkmış 549 koleksiyondaki 9575; II. Ekte, 1955-1058 arasında çıkmış 376 koleksiyondaki 3692; III. Ekte, 1959-1963 devresine ait 580 koleksiyondaki 9068 hikâye indekslenmiştir.

Standart katalogların hepsinde kitaplar; bibliyografik malûmatın tümü, kataloglama için lüzumlu unsurlar, tavsifi notlar ve objektif kritiklerle birlikte sıralanır. Fiction Catalog istisna edilirse, bibliyografik künyeler Dewey Onlu Tasnifi'ne göre düzenlenmiştir. Her kitap için, Sears'inkiler esas alınarak hazırlanmış konu başlıkları verilir. Danışmanlar tarafından özellikle tavsiye olunan kitaplar yıldızla belirtilmiştir. Eserin çok başarılı ve kuvvetle tasviyeye lâyık görülmesi halinde çift yıldız kullanılmaktadır.

Söz konusu Kataloglar kataloglama, tasnif, koleksiyonun ayıklanması ve müracaat hizmetinde bir yardımcı olarak büyük değeri haizdir. Ayrıca, kütüphane mevcudunu gösterir indeksler olarak da kullanılabilirler. Analitik fişler sayesinde ilgili kitaplardan faydalanma nisbeti büyük ölçüde artmış ve aksi halde gözden kaçması muhtemel pek çok malûmat, kullanılabilir hale getirilmiştir. Her ciltte yer alan yayınevleri rehberi, bilhassa satın alma ve sipariş işlerinde yardımcı olur.

Bu seride yer alan bütün yayınlar, yıllık eklerle daima ihtiyaca cevap verir nitelikte tutulmaktadır.

Children's Catalog (1909-)

Bu eser, ilk ve orta okul (1) kütüphaneleriyle çocuk kütüphanelerinde bulunması faydalı görülen kitapları konuya göre düzenleyen bir bibliyografik kaynak hüviyeti taşır. 4 kısımdan ibarettir.

I. kısım: Kitabın fişlenmesinde lüzumlu bütün bibliyografik bilgiyi veren, konu ayırımı dikkate alınarak hazırlanmış bir katalog vazifesi görür. Kitabın Dewey tasnif numarası, düşünülen konu başlıkları, indekste kullanılan analitik fişlerin bir listesi, ayrıca tavsifi ve kritik notları ihtiva eder. Müracaat kaynakları dışında kalan bütün kitapların hangi seviyedeki çocuklar için uygun olduğu işaret edilmiştir. II. kısım: Yazar, kitap adı ve konu indeksidir. Bu meyanda, folklör, peri masalları, kısa hikâyeler, oyunlar, toplu biyografi ve kitap bölümleri için çıkarılmış analitik fişler de bulunur. III. kısım: Kitapları, hitap ettiği seviyeye göre düzenleyen bir liste şeklinde hazırlanmış olup, IV. kısım: Yayınevleri rehberidir.

Fiction Catalog (1908-)

Birleşik Devletler ve Kanada kütüphanelerinde, yetişkinler için bulundurulması faydalı görülen romanları işaret eder. I. kısım, gerekli bibliyografik bilgi ve notları havi bir yazar listesidir. II. kısım, I. kısma konu ve kitap adı itibarıyla bir indeks vazifesi görür. III. kısımda yayınev-

Social Sciences & Humanities Index

1907 de Readers' Guide'in eki olarak yayınlanmaya başlanan bu eser 1920 den 1965 e kadar International Index adını taşımıştır. Social Sciences & Humanities Index, 209 periyodığın konu ve yazar indeksidir. Bu periyodikler, indekse abone olanlar tarafından seçilir ve şu konulardadır: Antropoloji, Arkeoloji ve Klâsik Çalışmalar, Bölge Çalışmaları, Ekonomi, Folklor, Coğrafya, Tarih, Dil ve Edebiyat, Felsefe, Siyasî Bilimler, Din ve İlahiyat, Sosyoloji, ve Tiyatro. Ayrıca genel alâkayı üzerinde toplayan daha birçok periyodik de taranmaktadır. Üç ayda bir yayınlanan bu eserin yıllık toplu ciltleri de hazırlanır ve hizmete dayanan ödeme esasına göre satılır.

Vertical File Index (1932-)

VFI, kütüphanelerin ilgi duyacağı düşünülen, seçilmiş risalelerin konu ve başlık indeksidir. Risale formundaki bütün materyali ihtiva eden eksiksiz bir liste olma iddiası taşımadığı gibi, her hangi bir risalenin Index'e girmesi, onun, tavsiyeye şayan bir eser olduğu anlamına da gelmez. Her sayıda, yeni çıkmış ve temini mümkün risale, pek küçük hacimli kitap, 4-6 sayfalık matbu ve çoğaltılmış materyal konularına göre alfabetik şekilde düzenlenerek, başlığı (eserin adı), sayfa adedi, nâşiri yayın tarihi, tavsiffi not, fiyatı (veya ne şekilde temin edilebileceğini açıklayan bilgi) ile birlikte tanıtılır. Konu listesini, her risalenin altında bulunabileceği konu başlıklarını veren bir başlık (eser adı) indeksi takip eder.

Vertical File Index, Ağustos hariç, aylık olarak yayınlanır ve her yıl toplu hale getirilir.

STANDART KATALOGLAR

Bu seri; *Children's Catalog*, *Fiction Catalog*, *Standard Catalog For High School Libraries* (Katolik okullarda kullanılmak üzere hazırlanmış eki de mevcuttur), *Standard Catalog For Public Libraries* gibi bibliyografik kaynakları içine alır. Adı geçen yayınların her birinde yer alan eserler, Birleşik Devletler ve Kanada'da bulunan muhtelif tipteki kütüphaneleri temsil eden katalogun ait olduğu sahada tecrübe ve isim sahibi, yetkili meslekî dernekler tarafından aday gösterilmiş kütüphaneler tarafından seçilir. Her kataloga girmesi düşünülen eserlerin listesi, kütüphanelerinden faydalı olduğu anlaşılanlar için oy veren danışmanlara gönderilir. Kataloglama ve analizle ilgili nihai işlem Wilson Co.'nin editörler heyeti'nce yapılmaktadır.

lerinin listesi verilmiştir. Her kitap, yazar adının başlık sahifesinde görünen şekli altında kataloga girmekte ancak yazar adının başka eserlerde değişik şekiller göstermesi halinde gerekli atıflar yapılmaktadır. Bir kitabın muhtelif edisyonlarının esere alınması gerekiyorsa Wilson'un danışmanlarınca tesbit edilen tercih sırasına göre hareket edilir. Bütün kitaplar uygun konular altında sıralanmış ve bilhassa gençlerin okumasında fayda görülen eserler (Y) harfi ile işaretlenmiştir.

Standard Catalog For High School Libraries (1926-)

Standard Catalog For High School Libraries, Orta Dereceli Okul (1) Kütüphanelerinde kullanılmak üzere seçilmiş kitapları ihtiva eder. I. kısım, her kitap hakkında gerekli bibliyografik bilgiyi veren bir konu katalogu şeklinde hazırlanmış, eserin Dewey Onlu Tasnifi'nde aidiği numara gösterilmiş, muhtemel konu başlıkları ile tavsifi ve kritik notlar eklenmiştir. II. kısım, koleksiyon ve kitaplardaki hikâye veya oyunları tesbit için çıkarılmış analitik fişleri de içine alan bir yazar, kitap adı ve konu indeksidir. III. Kısım'da yayınevleri rehberi bulunur. Aynı katalogun, katolik okullarında kullanılmak üzere, Katolik Kütüphane Derneği'nce seçilmiş kitapları gösteren bir eki de çıkarılmaktadır.

Standard Catalog For Public Libraries (1918 -)

Standard Catalog For Public Libraries, küçük ve orta çaptaki Halk Kütüphaneleri'nin ihtiyaçlarını dikkate alarak, romanların dışında kalan eserlerden seçmeler yapan bir katalogdur. I. kısım, kitapların bibliyografik künyesi, tasnif numarası ve konu başlığı ile beraber eserle ilgili açıklayıcı notları da kapsayan bir konu katalogu şeklinde düzenlenmiştir. II. Kısım, yazar, kitap adı ve konu indeksidir. Bu kısımda, ayrıca koleksiyonlar ve kitaplarda yer alan hikâye yahut oyunlar için çıkarılmış analitik fişler, genel olarak en az on sayfalık bir yer tutan materyaller (hikâye, oyun vs.) için hazırlanır. III. kısım, yayınevleri rehberidir.

Bir diğer hizmet

The H.W. Wilson Co.'nin 1938 den beri çıkarmakta olduğu basılı katalog kartları, bibliyografik alanda yapılan bütün bu çalışmaların bir başka halkasını teşkil eder. Her yıl takriben 3000 kitap için hazırlanan bu kartlar, kitabın yayın öncesi kopyesinden yararlanarak bastırılmakta ve hangi kitaplar için kart çıkarılacağı, kütüphanelerin yaptığı ön siparişlerle dikkati çeken çocuk ve yetişkin kitapları dikkate alınarak kararlaştırılmaktadır. Son bilgilere göre, Wilson kartlarını satın alan kütüphanelerin sayısı 34.000'e ulaşmıştır.

(1) Junior and senior high schools

II

WILSON İNDEKSLERİ KOMİTESİ : KURULUŞ VE ÇALIŞMA SEKLİ

Son yirmi yıl zarfında, kendini mesleğe adanmış bir gurup kütüphaneci zaman ve fikrî mesaisini, genellikle kütüphanecilik mesleği ve bilhassa müracaat kütüphanecilerini ilgilendiren bir projeye hasretmiştir. Bu gurup, «Wilson indeksleri üzerinde çalışan komite» dir.

Komite'nin kuruluş nedeni, sonraları Readers' Guide To Periodical Literature'in editörlüğünü yapan Sarita Robinson'un **Wilson Library Bulletin**'de yayınladığı bir makalede ileri sürdüğü görüşte saklıdır. «Gerçekten Lüzumlu Dergileri mi İndeksliyoruz?» başlığını taşıyan bu makalede Miss Robinson Readers' Guide'in taradığı periyodiklerin seçim şekli üzerinde durarak Rehber'de indekslenen periyodiklerin (aboneler tarafından seçiminde uygulanan metod konusunda bazı sorular ortaya atıyordu. (1) O zaman periyodiklere ait seçim listeleri, Wilson Co., tarafından hazırlanarak abonelere gönderilmekteydi. Bu listeler o gün indekslenmekte olan bütün periyodiklerin isimleriyle birlikte bir önceki seçim listesinin hazırlandığı tarihten itibaren aboneler veya diğer kaynaklarca ileri sürülmüş görüşleri de ihtiva ediyordu. Miss Robinson'a göre, uygulanan metodun aboneleri sadece kütüphanelerine aldıkları periyodiklerin indekslenmesi temayülüne sevketmesi, niteliği değişmiş ve devamlı müracaat kabiliyetini kaybetmiş olanların tekrar listeye girmesine imkân verirken, müracaat değeri yüksek yeni bir periyodığın seçilmesini zorlaştırılmaktadır.

Özet olarak, Miss Robinson, Amerikan Kütüphaneciler Derneği'nin bu konuda bir komite kurması için müracaatta bulunulmasını istemiş; Komitenin, Wilson Co. tarafından yayınlanan muhtelif periyodik indeksler üzerinde bir seri araştırma yapmasını indekslenen periyodiklerin dikkatle tetkikini ve abonelere reylerini kullanırken yol gösterecek tavsiyelerde bulunmasını önermişti.

Amerikan Kütüphaneciler Derneği, bu görüşe 1952'de iki komite teşkil ederek cevap verdi. Bunlardan birisi, Association of College and Reference Libraries'in Reference Librarians Section'ına, diğeri ise American Library Association'ın Public Libraries Division'ına bağlıydı. Komiteler, daha iyi netice alabilmek için bağımsız hareket yerine müştereken çalışmaya karar verdiler. İlk komite toplantısı 1952 Haziran'ında yapıldı ve bir seri çalışma hazırladı. ALA, 1955-56 Çalışma Dönemi'nde yeniden organize edilirken komiteler birleştirilerek Reference Services Division'ın bir kolu haline getirildi.

(1) BK.. Wilson Library Bulletin, April, 1951.

Komitelerin faaliyet gösterdiği süre içinde çalışmalara 82 üye katılmıştır. Komite'de çalışacak olanların Amerika'nın Doğu sahillerinde (H. W. Wilson Co., New-York'tadır) New York'a kolaylıkla ulaşabilecek yerlerden seçilmesi lüzumu daha işin başında anlaşılmıştı. Bu suretle, Wilson Co. de sık sık toplanabilmesi sağlanmış olacaktı. Meselâ **Art Index**'le ilgili çalışmaların iki hafta yerine, bir tam üç yarım gün içinde tamamlanması böylece mümkün olmuştur. Çok sık aralıklarla yapılan Komite toplantılarına New York'tan uzakta yaşayan ve günleri zaten dolu olan kütüphanecilerin iştirakinin kolay olmayacağı, ortadadır. Ayrıca, kısa zamanda görüldü ki, komite üyeliğinin mümkün olduğu kadar uzun bir süre devam etmesi gerekmektedir. Çalışmalar sırasında geliştirilen teknikler iyi netice vermiş ve bu tekniklere aşına komite üyelerinin mevcudiyeti, bunların tekrar denenerek öğrenilmesi ve yapılacak hatalar sebebiyle meydana gelecek zaman kaybını önlediğinden, çok faydalı olmuştur. Devamlı komite üyeliğinin en büyük mahzuru özel konu indeksleri üzerinde ki çalışmalarda, ana komite üyelerinin ihtisas konusunun gerektirdiği bilgiye sahip olmamaları ihtimalidir. Bu tehlike, bahis konusu indekslerle ilgili çalışmalarda, ana komite'nin uzmanlarla teşhizi suretiyle giderilmiştir. Gerçekten şimdi daha şümullü şekilde ve **Biological and Agricultural Index** adı altında yayınlanan **Agricultural Index**'in incelenmesi sırasında Ziraat kütüphaneleri ile Tıp ile ilgili sâhalarda faaliyet gösteren firmalara ait özel kütüphanelerden pek çok uzman, bu ana komiteye dahil edilmişlerdi. **Industrial Art Index**'in iki ayrı indeks (**Applied Science and Technology Index** ve **Business Periodicals Index**) haline getirilmesi neticesini doğuran araştırma da, **Special Library Association** ve **American Library Association**'ı temsil eden komitelerce müştereken yürütülmüştür. Söz konusu komiteler, araştırmanın devamı müddetince birlikte çalışmış ve ana konular olan **Technology** ve **Business** için ayrı tâli komiteler kurulmuştu.

Konunun ele alınış şeklini, her çalışmada, bir dereceye kadar farklılaştırma gibi bir zarurete rağmen, çalışmaların tümü, aşağı yukarı aynı temel örneği takip etmiştir. Komite, her hangi bir indeks üzerinde çalışmaya başlayınca bütün abonelere bir soru listesi gönderir. Bundan maksat, indeksin mevcut haliyle kapsadığı (taradığı) alanın yeterli olup olmadığı; eklenecek veya çıkarılacak konu bulunup bulunmadığını tesbittir. Bu sıradan olarak, Komite, indeksin kapsamı içine alınmasını uygun gördükleri periyodikler hakkında abonelerin fikrini alır. Bir başka soru ile de, niteliğini değiştirdiği ya da indeksin kontrol ettiği konunun kapsamı ile bağdaşmadığı şeklindeki sebeplerle halen indekslenmekte olan periyodiklerden çıkarılması istenenler olup olmadığı sorulur. Ayrıca aboneler, iste-

dikleri takdirde, Komite'nin incelemekte olduğu indeksle ilgili her hangi bir husus üzerinde görüşlerini belirtirler.

İndeksler hakkındaki bu sorulara abonelerin büyük reaksiyon gösterdiği anlaşılıyor. Meselâ, Readers' Guide'la ilgili olarak yapılan son çalışmada 1900 ayrı periyodüğün incelenmesi talep edilmiş bulunmaktadır. Bu arada, Education Index'in Readers, Guide'da indekslenmesini istemek gibi anlamsız bazı görüşler de öne sürülmüş olmakla beraber talepler, büyük çoğunluğu ile düşündürücü nitelikte olmuştur. Abonelerden gelen bütün bu tepkiler komite tarafından dikkatle değerlendirilerek, periyodüğün, indeksin konusuna girip girmediği; muhtevasının müracaat değeri taşıyıp taşımadığı ve indekslenip indekslenemeyeceği kararlaştırılır. Bu değerlendirme sonunda düzenlenen seçim listesi, her periyodüğün indekslenmeyeceği hususunda son kararı verecek olan abonelere gönderilir. Komite, öncelikle dikkate alınmasını faydalı bulduğu; değerinden şüpheye düştüğü veya indeksin kapsamına girmediği inancı ile listeden çıkarılmasını uygun gördüğü periyodikleri belirtmek suretiyle, abonelere yol göstermeye çalışır. Diğer isimler hakkında olumlu veya olumsuz bir tavsiyede bulunulmaz. Ayrıca, seçmenlerin şu esaslar uyarınca dikkatli ve objektif şekilde oy kullanmaları Komite tarafından sık sık hatırlatılır: 1) Periyodik hakkında gerçek bilgiye sahip olunması, 2) Periyodüğün devamlı müracaat değeri hususunda, kütüphanede mevcut olup olmadığına bakılmaksızın, karara varılması. Abonelerin dikkatinin çekildiği bir diğer noktada da, önemli hiç bir sahanın ihmale uğramaması ve her konunun gereğince temsilini sağlayacak sağlam bir konu dengesinin tesisidir. Böylece Komite, çeşitli indekslerin kalitesini yükseltmek, onları daha mükemmel birer müracaat eseri haline getirmek için çalışmaktadır. Abonelerle kurulmuş olan bu yakın işbirliğinin sonucu olarak meselâ **Industrial Arts Index; Applied Science and Technology Index** ve **Business Periodicals Index** adı altında iki ayrı yayın haline getirilmiştir. Bir kısım indeks üzerinde yapılan çalışmalar ise halen devam etmektedir.

İndeksleme işleminde duplikasyonun mümkün olan nisbette önlenmesi için azamî gayretin sarfedildiği şüphesizdir. Bugün New York Public Library'e yılda yaklaşık olarak 25.000 periyodüğün girdiği buna karşılık Wilson indekslerinin tümünde 1400 kadar periyodüğün indekslendiği göz önünde tutulursa yapılan taramanın yüzde kaldığı anlaşılır. Her duplikasyon, bir başka yayının kontrolden kaçmasına yol açtığı cihetle abonelerin diğer kaynaklarda indekslenmemiş periyodikleri seçmeye sevk işinin taşıdığı önem ortaya çıkar. Bütün bu faktörlerin ışığında yaptığı çalışmalar sonunda Komite, 429 yeni periyodüğün indeksleme faaliyeti içine alırken çeşitli sebeplerle 195 inin taranmasına son vermiş bulunmaktadır.

Wilson Co., tarafından yayınlanan bibliyografik kaynakları ve indeksleme faaliyetinin yürütülüş şeklini tesbit ettikten sonra, yazıda sık sık geçen «Hizmete Dayalı Ödeme Metodu» nun ne olduğunu görelim.

III

ÖDEME ŞEKLİNDE BİR YENİLİK : HİZMETE DAYALI ÖDEME METODU

Bibliyografik yayın faaliyeti daima rizikolu bir teşebbüs karakteri taşımıştır. Diğer yayın tipleri ile mukayese edilirse, muhtemel satış miktarı düşük, maliyet değeri ise yüksektir. Bunun yanı sıra, eser dağıtma hazır hale gelinceye kadar yatırıma hiç bir karşılık getirmeyeceğinden, na-sır, yayının hazırlanması ve basımın devam ettiği uzun süre boyunca teşebbüsün finans-e edilmesi ve yürütülmesinde ortaya çıkan büyük riskle-ri karşılamaya hazır olmalıdır.

Tecrübeler göstermektedir ki, büyük bir kısmı müşterek çalışma mahsulü olan yüzlerce bibliyografik eserden çoğu malî yönden başarılı olamamıştır. Jahr ve Strohm'un **Bibliography of Cooperative Cataloging...** (Washington, D.C., Government Printing Office, 1903) de zikret-tiklerinden pek azının mevcudiyetlerini muhafaza ettirebildiği görülür. Bu eserlerin çoğu, lüzumlu olduğu veya dikkatli hazırlanmadıkları için değil, fakat yayınlayan kuruluşlar sarfettiklerinin karşılığını yeterince alamadıkları için başarısız kalmışlardır.

Diğer bir teşebbüs malî sıkıntıya düşerse, açığı kapatmaya istekli organizasyonlardan bağış veya yardım temin'ne çalışmak bir âdet haline gelmiştir. Böyle bir desteğe lâyık teşebbüsler, başarıyla sonuçlandırılma-ları için çok defa yukarıda belirtilen tarzda yardım görürler.

Aynı şekilde, yayınlarının finansmanı meselesini daima gözönünde bulundurmak zorunda olan **Wilson Company**, bağış yerine, müşkülleri karşılayacak ve aynı zamanda gelişen bibliyografik sistemi yaygınlaştı-rıp güçlendirecek bir plân tesbitine çalışmıştır. Bu yol, her abonenin, ya-rarlandığı hizmet oranında bir ödeme (katkı) de bulunması prensibini esas alan, **Hizmete Dayalı Ödeme Metodu'dur**

Bibliyografik hizmete karşılık olarak düşünülen bu ödeme şeklinin getirdiği adalet âşikârdır. Gerçekten, okuyucusu az, günün sadece bir kıs-mı veya haftanın belli günlerinde açık bir kütüphane periyodik ve kitap indekslerini, tabiatıyla, çok sayıda personel, yüklü bir çalışma programı ve geniş okuyucu kitlesine sahip bir büyük kütüphanede olduğu kadar yoğun şekilde kullanmayacaktır. Kataloglama ve indeksleme için küçük bir köy kütüphanesi ile bir büyük şehir kütüphanesinden eşit ölçüde des-

tek istemek, elektrik kullanan herkese aynı miktarda ödeme yaptırmak kadar mantıklı bir hareket olabilir.

Hizmete Dayalı Ödeme şekli, âdil olduğu kadar, herkese daha düşük fiyatla satın alma imkânı vermesi bakımından, avantajlıdır da. Eğer abonelere hizmet esasına dayalı ödeme şekli yerine **tek fiyat** sistemi uygulanacak olsa bugünkü alıcılardan bir kısmı aboné bedellerini, karşılayamayacak kadar artmış buluncaklardır. Bu alıcıların kaybı ise, masraflı karşılama bakımından diğerlerine ait aboné bedellerinin tekrar yükseltilmesi demektir. Böylece tekrar aboné kaybı ve buna bağlı olarak fiyat artışı vukubulacak ve bu hal, küçük ve orta çaptaki kütüphanelerin tamamen ortadan çekilip sadece sayılı bir kaç büyük kütüphanenin, bu kere halen ödediklerinin çok daha üstünde bir bedel karşılığı aboné kalabileceği zamana kadar sürüp gidecektir.

Fiyat Tesbiti

Bugün uygulanan **Hizmete Dayalı Ödeme Metodu**, her aboneye hakikatte yararlandığı indekseleme kadar bir bedel ödeme fırsatı verir. Bu metod, bir yandan küçük abonelere kendilerine ait nüshaların basım ve postalama masrafını karşılama gücü kazandırmak, editörlük ve dizgi masraflarına bir nisbette katkıda bulunmak suretiyle büyük abonelerin ödemesi gereken miktarı düşürürken, aynı zamanda küçük abonelere, tek fiyat tesbiti halinde satın almaya muktedir olamayacakları değerdeki müracaat kaynaklarına sahip olma imkânı sağlar.

Hizmetin katkının, küçük ve büyük bütün kütüphanelere âdil şekli de dağıtımında güçlüklerle karşılaşmış ve bugünkü sisteme senelerce süren tedrici bir gelişim sonunda ulaşılmıştır. Ana hatları ile ifade edilirse, Wilson Company'nin hazırladığı indeksler iki sınıfa ayrılır:

1) Aboné fiyatı, indekslenen periyodikler içinde kütüphanenin aboné olduklarının sayısı dikkate alınarak tesbit edilen **Periyodik İndeksler**,

2) **Cumulative Book Index, Book Review Digest** ve benzerleri de dahil olmak üzere, fiyatları kütüphanenin kitap bütçesine göre kararlaştırılan **Kitap İndeksleri**.

Periyodik İndeksler

Eduaction Index, Social Sciences and Humanities Index, Applied Science and Technology Index ve Art Index gibi bazı indekslere giren periyodiklerin yaygınlık derecesi (popularitesi) ve bunların her biri için lüzumlu indekseleme miktarında büyük farklılık vardır. Bir periyodik, içinde yer aldığı indeksin toplam aboné listesinde ancak kırk kadar kuruluş (kütüphane) tarafından aboneli görüldüğü halde yılda 3300 künyenin in-

dekslenmesini gerektirebilir. Öbür yandan bir başka dergi, popüler olmasına rağmen, indeksleme için çok az bir emek sarfına lüzum gösterir. Bu sebepten indekslenen her periyodik için tesbit edilen bedel, şu iki faktöre dayanır: a) Her yıl indekslenmesi gereken bibliyografik künye sayısı, b) O periyodığı satın alan indeks abonelerinin sayısı. Bu suretle her periyodığın abonesi, o periyodığın indekslenmesini destekleyen (indeksleme işinin gerçekleştirilmesine yardım eden) bir unsur haline gelmektedir.

Her indeksteki tek bir künyenin (fişin) ana değeri, önce, mezkûr indekse ait yıllık masraf toplamının o yılki künye sayısı toplamına bölünmesi ile bulunmaktadır. Bu ana değer, daha sonra, periyodığı indekslemek için her yıl zarfında çıkarılmış künyelerin sayısı ile çarpılmakta ve elde edilen rakam abone sayısına bölünmektedir. Elde edilen sonuç, kütüphanesine periyodığı alan her abonenin, onun bir yıllık indekslenmesi karşılığı ödemesi gereken miktardır. Bir kütüphanenin ödeyeceği yıllık abone tutarı ise, her bir periyodığın indekslenmesi için tesbit edilen ücretlerin toplamı olacaktır.

Kitap indeksleri

Cumulative Book Index Book Review Digest ve benzeri kaynakların fiyatı da, bu yayınların gördüğü hizmetin derecesine bağlıdır. Herhangi bir kütüphanenin kitaplar için bir yıl zarfında yaptığı harcamanın miktarı bu hizmetin en sağlam ölçüsü olarak kabul edilir. Kütüphanecilerden, zaman zaman, yıllık kitap harcamalarını bildirmeleri istenir ve Wilson Company ile bağıntılı olan bütün kütüphaneler bu harcamanın miktarına göre sınıflandırılır; her kütüphane ait olduğu sınıf için tesbit edilen fiyatı öder.

ARL (Association of Research Librarians)in İndeksleme Komitesi ile yapılan görüşmelerden sonra, çalışmada kolaylık ve birlik sağlamak amacıyla aşağıdaki metod tesbit edilmiştir :

1. Kütüphaneciler, kitaplar için yaptıkları harcamayı Wilson Company'ye bildireceklerdir.

2. Bu rakamlar, rapor tarihinden üç yıl önceki harcamaları gösterecektir.

3. Kitap indeksleri için tesbit edilecek miktar, bu üç yıllık kitap fonunun ortalaması alınarak hesaplanacaktır,

4. Tesbit edilmiş olan bu miktarlar üç ilâ altı yıllık bir süre için geçerli olacak ve bu süre sonunda yeni bir rapor istenecektir.

Bu suretle kütüphanelerin bibliyografik kaynaklara olan ihtiyacı geniş ölçüde karşılandığı gibi yapılan büyük yatırımın semeresiz kalması da önlenmiş olmaktadır.